

У спеціалізовану вчену раду Д 71.831.02
Подільського державного аграрно-технічного
університету
Міністерства освіти і науки України
32300, Хмельницька обл.,
м. Кам'янець-Подільський, вул. Шевченка, 13

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Іжевського Павла Григоровича на тему:

**«Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та
бізнес-процесах підприємств АПК»,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним
господарством»

Аналіз дисертаційної роботи Іжевського Павла Григоровича дає змогу сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дослідження, основні положення якого подані до захисту.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами. Нині вітчизняний агропромисловий комплекс України формує суттєву частку українського експорту, проте, в переважній більшості сировинного спрямування з перевагою продукції сільського господарства та низьким рівнем доданої вартості. Водночас незначна частка сільськогосподарської сировини спрямовується на переробку та створення доданої вартості в інших галузях національного господарства. Перехід світової спільноти на глибокий ступень переробки сировинних ресурсів та продуктів, адаптація нових підходів і принципів в організації виробництва й економічної взаємодії з максимізацією доданої вартості ставить нові завдання до перебудови вітчизняної економіки та окремих її складових, зокрема вітчизняного агропромислового комплексу. З огляду на вказане, сучасні моделі розвитку АПК орієнтовані на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, що потребує виявлення та моніторингу факторів, які мають вплив на конкурентоспроможність. Нівелюючи

вплив негативних та забезпечуючи зростання ролі позитивних факторів, вітчизняні підприємства створюють базис свого розвитку через подолання кризових явищ, впровадження нових технологій виробництва, посилення своєї присутності на нових ринках та у цінових нішах, орієнтуючись на показники рентабельності, інвестиційної привабливості, посилення конкурентних переваг.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств вітчизняного АПК можливе за умови подолання недостатньої завантаженості потужностей господарюючих суб'єктів та усунення тенденцій зниження попиту на їх продукцію, технологічної відсталості аграрного виробництва. Суттєвим фактором, який визначає конкурентоспроможність АПК, виступає ефективність міжгалузевих зв'язків підприємств, що входять в комплекс, на основі збалансованості їх інтересів. Нині виникає низка проблем, які пов'язані з недобросовісною поведінкою постачальників, посередників та переробників у сфері виробництва і переробки сільськогосподарської сировини, продукції, що обумовлює диспропорційний розвиток окремих ланок ланцюжка створення доданої вартості, неузгодженості дій учасників такого ланцюжка або поведінки однієї з його ланок, спрямованих на отримання прибутку. При цьому враховується можливість нанесення шкоди всьому ланцюжку. Все перераховане негативно відображається на розвитку підприємств агропромислового комплексу, що знаходить своє відображення в економіці країни у цілому.

Сучасний стан національної економіки та агропромислового сектору економіки зокрема, вказує на необхідність формування нових зв'язків між підприємствами різних галузей в площині балансу інтересів, ланцюжка споживчої цінності та зростання обсягів доданої вартості. Зважаючи на такі твердження, вітчизняний агропромисловий комплекс спонукає вчених до розробки науково-практичного інструментарію забезпечення управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств, що виражено в темі дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота містить результати напрацювань автора, які проводилися згідно з планом науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету («Моделювання фінансово-економічної безпеки підприємницьких

структур в стратегіях їх інноваційного розвитку» (номер державної реєстрації 0117U001170), «Формування організаційно-економічного механізму сталого розвитку підприємства» (номер державної реєстрації 0116U007215), «Розвиток ринкового потенціалу підприємства на основі мережевої взаємодії» (номер державної реєстрації 0118U000230)) та Національної металургійної академії України (м. Дніпро) («Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0116U008360), «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (номер державної реєстрації 0116U006782) де автором обґрунтовано сценарії розвитку бізнес-мережі в контексті конкурентної стратегії і сформовано концептуальне підґрунтя розвитку підприємств АПК в національній економіці України.

З огляду на вказане, дослідження Іжевського Павла Григоровича, у якому сформовано теоретичні, методологічні засади і надано практичні рекомендації щодо управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств аграрного сектору економіки є актуальним, потрібним та своєчасним, з однієї сторони, відрізняється важливістю результатів науково-прикладних розробок щодо поглиблення фундаментального базису для формування реальних механізмів запуску вітчизняної економіки на основі сучасних моделей розвитку економічних систем, заснованих на принципах і засадах біоекономіки, де центральне місце належить агропромислому комплексу, а з іншої, свідчить про необхідність подальшого поглибленого системного дослідження визначеної наукової проблематики та є надзвичайно актуальним.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведеним автором аналізом наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, логікою та чітко поставленими завданнями, опрацюванням великої кількості статистичних, аналітичних, нормативно-правових матеріалів, наукових концепцій щодо управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК.

При цьому опрацьовано фундаментальні положення економічної науки, наукові праці провідних вітчизняних та іноземних вчених-економістів, що працюють в даному напрямку економічної науки.

Варто відзначити високий рівень достовірності отриманих результатів, що підтверджується використанням у процесі дослідження інформаційної бази, яка ґрунтується на чинних законодавчих та нормативно-правових актах України, даних Державної служби статистики України, аналітичних матеріалах Продовольчої та сільськогосподарської організації ФАО ООН, публікаціях провідних вітчизняних та закордонних вчених із проблематики розвитку економіки сільського господарства, інтеграційних процесів та мережевої взаємодії підприємств, звітних матеріалів діяльності підприємств АПК, аналітичних матеріалів консалтингових компаній з мережі Internet, результатах власних досліджень дисертанта.

Зміст дисертації, структура та виклад науково-прикладних розробок свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано актуальне науково-практичне завдання та формалізовано автором. Оцінюючи дисертаційну роботу, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а наукова новизна є достовірною відповідно до представлених у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових та статистичних принципів, методів та прийомів комплексних досліджень.

Дисертаційна робота, виконана Іжевським Павлом Григоровичем є завершеним науковим дослідженням, в якому представлено авторський підхід щодо розроблення нових концептуальних засад та надання наукових рекомендацій з метою поліпшення управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК.

Достатня міра обґрунтованості наукових положень, коректність постановки наукових і практичних завдань, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертації, підтверджується широким використанням методів сучасних економічних досліджень, зокрема, статистичного та графічного, абстрактно-логічного, гносеологічного аналізу, інституціонального аналізу, моделювання та прогнозування, методів нечіткого моделювання і теорії ігор, аналізу, синтезу,

системного підходу та абстрагування. Застосування цих методів дозволило автору дослідити відмінність бізнес-мереж від ринку та ієрархії, систематизувати структурні особливості бізнес-мереж; провести структурування та вкласти новий зміст технологічних укладів в АПК; удосконалити термінологічний апарат теорії організації та мережевої економіки.

Висновки і практичні рекомендації, які викладені у дисертації Іжевського Павла Григоровича є логічними та послідовними. Достовірність теоретичних положень дисертації підтверджено прикладним використанням результатів:

- розроблено та запропоновано концептуальну модель управління взаємодією підприємств в бізнес-мережі АПК, в основу якої покладено критерій ефективної агропромислової мережі, що вказує на таку кількість її учасників та обмежується площиною доступних станів мережі як системи, забезпечує адитивність для підприємств, як незалежних систем, що її формують за інформаційної обмеженості та виокремлює детермінанти її нестійкого розвитку;

- сформульовано перспективний підхід до трактування змісту і структурного наповнення АПК з позицій системно-еволюційного і ціннісно-орієнтованого підходів як ключової складової біоекономіки, що варіативно інтегрує технологічно компліментарні, ресурсозабезпечуючі виробництва з метою максимізації доданої вартості в інтересах учасників ланцюжка створення споживчої цінності для формування методичної основи з розроблення стратегії міжгалузевої інтеграції в АПК в контексті технологічних можливостей біоекономіки, що в підсумку забезпечить збільшення доданої вартості в галузі;

- розроблено концептуальні засади щодо вдосконалення механізмів бізнес-мереж як бізнес-систем, у яких, на відміну від існуючих, міститься оцінка реляційних ризиків на основі гіпотези близькості, представлені географічною, когнітивною, організаційною інституціональною та соціальною областями для того, щоб суб'єкти господарювання підвищили ефективність мережевої взаємодії на основі узгодження інтересів, формування та досягнення спільних цілей;

- обґрунтовано методологічні концепти та визначено ключові положення теорії конкуренції в частині, що стосуються конкурентоспроможності

економічних систем, що в умовах глобалізації суттєво залежить від розвитку міжгалузевої інтеграції, яка розширює ресурсні й ринкові можливості учасників у розвитку продуктів, технологій і ринків та може здійснюватися у формі мережевої взаємодії статичного або динамічного характеру;

– систематизовано наукові підходи щодо визначення структурних особливостей мережевих структур на основі зіставлення характеристик ринку та ієрархії, щоб виділити фактори побудови мережі, які дозволяють зменшити вплив невизначеності на вибір бізнес-партнера та підвищити стійкість бізнес-системи;

– адаптовано термінологічний апарат теорії організації – шляхом зміни підходу до трактування термінів «бізнес-мережа», «бізнес-система» і «бізнес-процес»; на відміну від існуючих, в них акцентується на умовах структурної усталеності або неусталеності цих об'єктів управління; зазначається, що забезпечить динамічне збереження балансу інтересів учасників бізнес-мереж, їх взаємоузгоджений розвиток, що дає змогу раціонально поєднати ресурсні можливості і компетентності кожного в бізнес-процесах і досягати встановленої мети з найкращим співвідношенням витрат і результатів, а також сформувати матрицю рівнів зв'язків в бізнес-мережах різного типу;

У цілому структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження. Робота насичена статистичним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків.

Таблиці та рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями. Висновки, які наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору. Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусій на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

У цілому, отримані здобувачем наукові результати характеризуються високим ступенем обґрунтованості, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, в яких досліджуються питання мережевої взаємодії, розвитку

агропромислового комплексу в системі національної економіки та в контексті глобалізації, а також використанням значного обсягу аналітично-статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням у практичну діяльність.

3. Достовірність і практичне значення результатів дослідження.

Ознайомлення з дисертаційною роботою Іжевського Павла Григоровича дає підставу стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що в ній містяться. Зміст дисертаційної роботи охоплює ключові аспекти теми. Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою наукового дослідження, аналізом нормативно-правової бази та статистичних даних.

При проведенні дослідження використані законодавчі і нормативні акти України, статистичні матеріали, результати незалежних соціологічних та економічних досліджень, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із відповідної тематики, матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, симпозіумів, результатів власних досліджень автора. Результати дисертаційної роботи відповідають визначеній меті.

Характеризуючи дисертаційну роботу Іжевського П. Г., слід зазначити, що основні її наукові положення викладено переконливо і логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень. Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати є достовірними.

4. Наукова новизна дослідження

полягає в системному розв'язанні важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного із обґрунтуванням теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливий актуальний аспект щодо нового вирішення проблеми пошуку теоретико-методологічних засад управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК.

До основних результатів, які містять елементи наукової новизни можна віднести: збагачення основ сучасної теорії розвитку економіки та управління національним господарством при обґрунтуванні нової парадигми відносно

застосування системно-універсальних підходів до управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК; визначення перешкод та факторів впливу на масштаби розвиненості системи збору інформації за допомогою внесення змін до статистичних форм звітності для промислових підприємств – «Звіт про виробництво промислової продукції за видами», «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції», «Звіт про економічні показники короткострокової статистики промисловості», де враховано виробництво промислової продукції з сільськогосподарської сировини; розкриття сутнісних ознак положень щодо формування необхідного статистичного матеріалу для оцінки структурних зрушень в національній економіці в напрямі підвищення ступеня переробки сільськогосподарської продукції і збільшення частки доданої вартості в структурі експорту продукції АПК.

Автором роботи істотно поглиблено концептуальні положення управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК, запропоновано методологічний базис розвитку агропромислового комплексу на основі міжфірмової взаємодії.

Важливі методологічні результати дисертаційного дослідження наступні:

1. Вперше з позицій системно-еволюційного та ціннісно-орієнтованого підходів запропоновано нове змістове наповнення АПК, як найсуттєвішої та інтегруючої частини біоекономіки, яке спрямоване на формування науково-методичних основ функціонування агропромислового комплексу в її межах на засадах максимізації доданої вартості та створення споживчої цінності (с. 135–137).

2. Сформовано модель управління мережевою взаємодією підприємств, яка спрямована на визначення оптимальної кількості учасників бізнес-мережі з урахуванням динаміки їх власних та спільних економічних інтересів (с. 231–235).

3. Запропоновано систему показників індикаторів, сформовану на основі концепції виконаних завдань, яка дозволяє здійснювати комплексну оцінку участі підприємств-учасників бізнес-мережі АПК (с. 248–253).

4. Удосконалено науково-методичний інструментарій, що спрямований на визначення бізнес-процесів, які мають найбільший вплив на ефективність

бізнес-мережі, що дозволяє приймати управлінські рішення щодо ефективного управління ресурсами, визначення ролі та складу учасників таких інтеграційних об'єднань (с. 243–244).

5. Удосконалено координаційні механізми управління бізнес-мережами із врахуванням реляційних ризиків на основі гіпотези близькості, що дозволяє учасникам мереж узгодити баланс інтересів (с. 264–266).

6. Розроблено концепцію розвитку АПК, яка передбачає створення організаційно-економічних умов для розширення ринкових можливостей підприємств через рекомбінування ресурсів у бізнес-мережах (с. 340–342).

7. Удосконалено науково-практичні рекомендації щодо оцінювання участі підприємств в бізнес-мережах за рахунок врахування поряд із вигодами та витратами параметра гнучкості підприємства відносно покладених на нього бізнес-процесів у мережі та наявних у його розпорядженні ресурсів (с. 327–329).

8. Удосконалено систему збору статистичної інформації відповідно до засад функціонування біоекономіки, що дозволить обліковувати всю продукцію на основі взаємодії підприємств АПК та розширювати на цій основі підтримку спектру діяльності щодо переробки сільгоспсировини для максимізації доданої вартості в національній економіці (с. 356–359).

9. Дістали подальшого розвитку удосконалення дефініцій «ресурсний потенціал», «бізнес-система», «бізнес-мережа» «бізнес-процес», «мережевий капітал», що дало змогу удосконалити термінологічний апарат теорії організації та мережевої економіки та розробити на цій основі науково-методологічні та практичні рекомендації щодо функціонування бізнес-мереж в АПК (с. 169–170; с. 117–120; с. 290–292).

10. Дістало подальшого розвитку визначення структурних особливостей мережевих структур та положення конкурентоспроможності економічних систем в теорії конкуренції (с. 110–111; с. 76–79).

11. Дістали подальшого розвитку підходи щодо структурування та змісту технологічних укладів в АПК, функціонального призначення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів як прототипів бізнес-

мереж, підходи до розвитку міжгалузевих інтеграційних утворень в АПК (с. 129–132; с. 198–199; с. 204–211).

Перераховані вище елементи наукової новизни є обґрунтованими та достовірними, такими, що базуються на поглибленому вивченні та узагальненні достатнього обсягу наукових джерел, а також вмілому застосуванні сучасних методів і прийомів досліджень.

5. Практичне значення й впровадження результатів дослідження.

Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які підлягають широкому застосуванню як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. Прикладне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних положень, методичних підходів і висновків щодо удосконалення, розроблення та реалізації науково-практичних рекомендацій для управління мережевою взаємодією в бізнес-системах і бізнес-процесах підприємств АПК.

Достовірність отриманих результатів засвідчують відповідні розробки Іжевського П. Г., які мають практичне значення і знайшли своє застосування в діяльності окремих установ, що підтверджено відповідними довідками про впровадження, зокрема: у роботі ТМ «ZDOUBLEW» (довідка № 2 від 24.01.2018 р.), ТОВ «УКР-ВОЛНАТ» (довідка № 59 від 23.05.2018 р.), ПП «БОНДАР ПЛЮС М» (довідка № 1 від 17.04.2018 р.), ПрАТ «Деражнянське хлібоприймальне підприємство» (довідка № 142/1 від 20.06.2018 р.), ТОВ «Нові аграрні технології» (довідка № 184/1 від 20.09.2018 р.).

Пропозиції щодо управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах прийняті до використання та впровадження Вінницькою торгово-промисловою палатою для розвитку регіональної мережі підприємств АПК (довідка від 27.03.2018 р.), Департаментом економічного розвитку, промисловості та інфраструктури Хмельницької ОДА при підготовці Програми соціально-економічного розвитку та Програми розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2017–2018 рр. в частині, що стосується стратегічного планування розвитку АПК (довідка № 02.01-2255/18 від

04.10.2018 р.), Ярмолинецькою РДА Хмельницької області при розробці Програми соціально-економічного розвитку Ярмолинецького району (довідка № 30/01-1778/18 від 26.09.2018 р.), Відділом агропромислового розвитку Хмельницької районної державної адміністрації Хмельницької області при розробці стратегії розвитку АПК Хмельницького району (довідка № 01/1-24/238а від 12.07.2018 р.).

Основні теоретичні результати дослідження впроваджено в навчальний процес Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Менеджмент», «Менеджмент гетерогенних організацій», «Сучасні концепції управління розвитком соціально-економічних систем», «Управління біржовою діяльністю» (довідка № 110 від 23.08.2018 р.).

Відтак, теоретичні положення, методологічні розробки та практичні результати дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота характеризується науковою новизною та практичною спрямованістю.

6. Основний зміст роботи. Зміст дисертації Іжевського П. Г. відповідає меті та завданням дослідження. Дисертаційна робота Іжевського П. Г. на тему «Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК» складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи викладено стисло, логічно, аргументовано. Логічна структура побудови змісту дисертаційної роботи засвідчує високий професійний рівень дисертанта. Матеріал викладено послідовно і відповідно до завдань та структури дисертації. Обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ «Актуалізація концепції розвитку мережевої взаємодії суб'єктів господарювання в умовах глобалізації та євроінтеграції» присвячений висвітленню проблем розвитку конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації та євроінтеграції, конкретизації теоретичного поля щодо інтеграційних процесів та мережевої взаємодії в генезисі наукового знання про природу розвитку економічних систем та розглянуто можливості мережевого співробітництва в АПК (с. 45–100).

У другому розділі «Методологічні основи управління розвитком бізнес-систем суб'єктів господарювання агропромислового комплексу на основі мережевої взаємодії» виявлено сучасні методологічні особливості формування бізнес-мереж: відмінність від ринку та ієрархії, розглянуто бізнес-системи та бізнес-процеси в АПК, методологічний взаємозв'язок і взаємозалежність у визначенні ефективності, обґрунтовано методологічні підходи до управління розвитком бізнес-мереж в контексті змін структури АПК України (с. 101–152).

У третьому розділі «Напрями і форми мережевої взаємодії в агропромисловому секторі економіки України» здійснено аналіз сучасного стану, тенденцій та перспектив розвитку АПК України, відображено сутнісні зміни напрямів і змісту міжфірмової інтеграції під впливом глобалізації та висвітлено форми і результати функціонування інтегрованих бізнес-систем в агропромисловому комплексі України в умовах інтеграційних процесів (с. 153–215).

У четвертому розділі «Моделювання розвитку агропромислового комплексу на основі мережевого підходу» запропоновано наукові підходи щодо побудови бізнес-моделей та систем управління мережевою взаємодією підприємств агропромислового комплексу з урахуванням еволюції бізнес-процесів, розкрито індикатори ефективності учасників бізнес-мережі, запропоновано результати моделювання ефективності мережевої взаємодії в бізнес-системах АПК на основі гіпотези близькості, здійснено формування мережевого капіталу на основі моделей управління відносинами із зацікавленими сторонами(с. 216–297).

У п'ятому розділі «Реалізація концепції розвитку агропромислового комплексу України на основі мережевої взаємодії» запропоновано напрямки розвитку мережевої взаємодії суб'єктів господарювання для формування і зростання цінності мережевого капіталу, підхід до оцінювання ефективності участі суб'єкта господарювання в агропромисловій бізнес-мережі, надано практичні рекомендації щодо реалізації ринкового потенціалу суб'єктів господарювання агропромислового комплексу на основі мережевої взаємодії (с. 298–361).

Дослідження викладене на 471 сторінках із яких основного тексту 413 сторінки, у тому числі 25 рисунків, 32 таблиці, 429 найменувань літературних джерел та

12 додатків. Структура і зміст дисертаційної роботи логічно й послідовно пов'язані між собою. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатнім.

Отже, дисертаційна робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій дисертанта. Дисертація є завершеною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які дозволяють вирішити актуальне та нагальне наукове завдання з метою управління мережевою взаємодією в бізнес-системах і бізнес-процесах підприємств АПК в умовах глобалізації та євроінтеграційних процесів.

7. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 48 праць загальним обсягом 218,46 друк. арк., з яких особисто автору належить 60,25 друк. арк., в тому числі: 1 одноосібна монографія (17,2 друк. арк.), 5 монографій у співавторстві, 25 статей у наукових фахових виданнях, з яких 24 – у виданнях, які віднесені до міжнародних наукометричних баз та зарубіжних наукових виданнях; 15 – за матеріалами конференцій, 2 навчальних посібники у співавторстві.

Основні наукові положення дисертації, методичні розробки та результати, одержані у процесі дослідження, доповідалися, обговорювалися й отримали позитивну оцінку на міжнародних семінарах і конференціях. Наукові статті автора опубліковані в різних фахових виданнях м. Києва, м. Одеси, м. Острог, м. Херсон, м. Хмельницький, м. Ужгород.

Наукові результати досліджень пройшли апробацію також на зарубіжних конференціях: м. Кельц (Польща), м. Тбілісі (Грузія).

Зміст автореферату розкриває базові положення, висновки і пропозиції, що запропоновані в дисертаційній роботі. Характер видань і зміст наукових праць відповідають вимогам, які висувуються щодо повноти висвітлення результатів наукових досліджень, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 Економіка та управління

національним господарством». Автореферат висвітлює основні розділи дисертаційної роботи та отримані в ній наукові результати. Робота містить достатню кількість ілюстративного матеріалу.

Зазначене вище та детальний аналіз змістового наповнення наукових праць Іжевського П. Г. дозволяє зробити опоненту висновок, що основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації.

8. Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи дисертаційну роботу Іжевського П. Г., яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. При формулюванні актуальності обраної теми дослідження автор вказав на низку проблем, які спонукають суб'єктів господарювання до суттєвих змін в підходах з метою управління бізнесом, які б сприяли збільшенню віддачі від використання наявного ресурсного потенціалу і розвитку його можливостей, тобто переважно на емпірично встановлені закономірності та тенденції розвитку досліджуваного явища. Водночас, якщо взяти до уваги теоретичні та методологічні аспекти заявленої проблематики, дослідження має бути значно ширшим і враховувати невирішеність багатьох інших дискусійних питань, у тому числі теоретико-методологічного змісту. Зокрема в пункті 1.2 дисертант наводить три основні концепції фірми – технологічну, контрактну стратегічну, інституціональну та здійснює їх критичний аналіз, проте не віддає перевагу жодній з них для використання в нових умовах функціонування національної економіки.

2. Дисертація мала б ще більшу науково-практичну цінність, якби автор звернув увагу на необхідність здійснення заходів та обґрунтування показників в розділі 1 на с. 50–52 з урахуванням даних додатку Б, де аналізуються фактори впливу на вітчизняні галузі економіки. У авторських пропозиціях до розробленої концепції бажано було більше уваги в цьому контексті приділити зарубіжному досвіду проведення аналізу із використанням показників в динаміці, що дасть можливість більш чітко визначити масштаби їхнього впливу.

3. Доцільно було б роботу доповнити висновками про впровадження механізму функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів,

які розглядаються в пункті 3.3 як прототипи бізнес-мереж, які були б більш зрозумілими. Важливим дискусійним аспектом даної інтерпретації є те, що, автору слід було б чіткіше виділити їх особливості порівняно з виробничими сільськогосподарськими кооперативами.

4. Окремі формули, представлені на с. 271–272, є загальновідомими, не несуть змістового навантаження та завантажують основний текст дисертації, а тому варто було б їх винести у додатки, де представлено проміжні результати розрахунків, проведені на основі таких формул.

5. Підтримуючи в цілому підхід та систематизацію автора щодо визначення орієнтовних показників оцінки мережевого капіталу за групами відносин мережевої взаємодії на основі показників найбільш використовуваних в практиці бізнесу (с. 293), принагідно відзначимо, що у дисертаційній роботі потрібно було б посилити обґрунтування і розширити пояснення щодо порядку їх використання.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Іжевського Павла Григоровича на тему «Управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств АПК» є цілісною завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, значний науковий, практичний інтерес, вирішує важливе наукове та національно-господарське завдання щодо удосконалення методологічних засад управління мережевою взаємодією в бізнес-системах та бізнес-процесах підприємств у контексті генерування системних ознак до подальшого розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Представлена дисертація за змістом та якістю теоретичних і методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані, аргументовані, містять наукову новизну та пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

Зміст автореферату ідентичний змісту дисертації. Рукопис дисертаційної роботи та текст автореферату оформлено згідно вимог, які ставляться до відповідного роду праць. Автореферат є ідентичним за змістом з основними положеннями дисертації і дає повну переконливу уяву про виконану роботу.

Обрану тему дисертаційної роботи розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» та профілю спеціалізованої вченої ради Д 71.831.02 Подільського державного аграрно-технічного університету.

Зважаючи на актуальність вирішених в дисертаційній роботі завдань, отриманих наукових висновків, теоретично обґрунтованих принципових наукових положень, використаних сучасних методів наукових досліджень та підтверженої значимості можна стверджувати, що дисертаційна робота Іжевського Павла Григоровича відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Міністерства освіти і науки України**

Н. М. Вдовенко

